

Skozi ptujski in borlski pekel v svobodo

(zgodovina)

RAZISKOVALNA NALOGA

*Slika 1: Maksimilijan Papst leta 1937.
(Vir: Terezija Rojs)*

Avtorica: Ajda Rojs

Mentorica: Dr. Renata Debeljak

Ptuj, 2025

ZAHVALA

Na prvem mestu bi se rada zahvalila moji mentorici dr. Renati Debeljak, prof. slovenščine. Od samega začetka raziskovalne naloge do končnega izdelka je bila ona tista, ki me je vedno spodbujala, verjela vame in mi priskočila na pomoč na vsakem koraku. Seveda je bila tudi ona tista, ki me je na poti usmerjala. Brez nje mi zagotovo ne bi uspelo pripraviti tako dopolnjene raziskovalne naloge, ki je tukaj predstavljena.

Zahvalila bi se rada tudi svoji babici ter svojemu očetu, ki sta mi pri nalogi zelo pomagala in mi zaupala podatke o življenju mojega pradedka. Babica mi je tudi pokazala vse dokumente, ki so jih hranili po smrti mojega pradedka.

Zahvale gredo tudi mag. Vojku Jurgecu, prof. angleščine, za prevod povzetka v angleški jezik.

Še posebej toplo bi se pa rada zahvalila celi moji družini za pomoč, podporo in spodbudo.

POVZETEK

Raziskovalna naloga z naslovom *Skozi ptujski in borlski pekel v svobodo* prikazuje del življenja mojega pradedka Maksimilijana Papsta iz Vitomarcev, ki ga je izdaja med vojno pripeljala najprej v zapore na Ptuju, kamor so ga zaprli 28. 10. 1942, nato pa še za zmeraj zaznamoval čas, preživet vse do 1. 3. 1943 v zaporu na gradu Borl. Tako čas v ptujskih zaporih, kjer je že bil obsojen na smrt, kot tudi čas na v zaporu Borl je bil po njegovih pričevanjih izjemno krut in težek, saj so ga mučili, mu zbili zobe idr. Naloga tako prikazuje poleg teoretičnih podatkov o ptujskih in borlskih zaporih usodo posameznika in obenem usodo nešteti sojetnikov, sovaščanov in zavednih Slovencev, ki so se uprli okupatorju in posledice, ki so v in na njih pustila okupatorjeva zaslišanja, mučenja, zmerjanja in grožnje. Po pričevanju Maksimilijanove še vedno živeče hčerke se je še v poznih letih, ko je že bolehal za demenco, vedno s strahom spominjal tega vojnega časa in odkrito govoril o grozotah, ki jih je doživel in na srečo preživel v teh najhujših štirih mesecih njegovega življenja.

KLJUČNE BESEDE: druga svetovna vojna, taborišče, upor, borec.

ABSTRACT

The research paper entitled "Skozi ptujski in borlski pekel v svobodo" shows a part of the life of the author's great-grandfather, Maksimilijan Papst from Vitomarci, who was first imprisoned for treason in Ptuj during the war on 28 October 1942. It also depicts how his life was forever tainted by his time in prison at Borl Castle until 1 March 1943. According to his testimony, both his time in the Ptuj prison, where he had already been sentenced to death, and his time in the Borl prison were ruthless and difficult, as he was tortured, his teeth were broken, etc. The paper thus shows, in addition to the theoretical facts about the Ptuj and Borl prison, the fate of the individual and, at the same time, the fate of countless fellow prisoners, fellow residents and conscious Slovenians who resisted the occupier and the consequences that the occupier's interrogations, torture, torment, abuse and threats left in and on them. According to the testimony of Maksimilijan's still living daughter, even in his later years, when he was already suffering from dementia, he always remembered this time of war with fear and spoke openly about the horrors he had experienced and fortunately survived during those worst four months of his life.

KEYWORDS: World War II, camp, resistance, fighter.

KAZALO

1 UVOD	6
1.1 Namen in cilji naloge.....	7
1.2 Struktura naloge.....	7
1.3 Metode dela	8
1.4 Hipotezi	9
2 TEORETIČNI DEL.....	10
2.1 Druga svetovna vojna	10
2.1.1 Druga svetovna vojna na Ptujju	10
2.1.2 Zapor na Ptujju.....	12
2.1.3 Zapor na Borlu	12
3 EMPIRIČNI DEL.....	15
3.1 Življenjepis pradedka Maksimilijana Papsta.....	15
3.2 Pradedek – zavedni Slovenec	17
3.2.1 Ujetje in zapor na Ptujju.....	17
3.2.2 Zapor na Borlu	18
3.2.3 Izpustitev in življenje po izpustitvi	20
4 REZULTATI IN DISKUSIJA	25
5 ZAKLJUČEK.....	27
6 VIRI IN LITERATURA	28
6.1 Spletni viri in literatura.....	28
7 PRILOGE.....	29
7. 1 Dokument <i>Priznanje status borca</i> (2. 11. 1972)	30
7. 2 Dokument <i>Odločba s strani Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji</i> (9. 1. 1947).....	32
7. 3 Dokument <i>Odločba do varstvenega dodatka</i> (20. 5. 1947).....	34

KAZALO SLIK

Slika 1: Maksimilijan Papst leta 1937.....	1
Slika 2: Prve enote nemške vojske na Ptujju 8. aprila 1941.....	11
Slika 3: Mestna hiša na Ptujju v času nemške okupacije.	11

Slika 4: Nekdanji sodni zapori na Ptuj.....	12
Slika 5: Stavba Stari zapori danes.	12
Slika 6: Vpreženi jetniki, ki v grad vozijo vodo v 300-litrskih sodih.	13
Slika 7: Zbirno taborišče za Slovence na Borlu med 1941 in 1943.	14
Slika 8: Rojstna hiša Maksimilijana Papsta.....	16
Slika 9: Rojstna hiša, v ozadju cerkev.....	16
Slika 10: Cerkev sv. Andraža v Slovenskih goricah.....	16
Slika 11: Župnijski dom ob cerkvi.	16
Slika 12: Maksimilijan Papst z družino leta 1944.....	19
Slika 13: Maksimilijan Papst z ženo leta 1988.	21
Slika 14: Članska izkaznica združenja borcev.	21

1 UVOD

Sem Ajda Rojs, učenka 9. razreda, in letos se že drugič podajam na pot raziskovanja, le da sem se letos odločila raziskovati družinsko preteklost oz. prikazati težek in temen del življenja mojega pradedka. Za to temo sem se odločila po pogovoru z babico, ko mi je zaupala vse grozote, ki jih je moj pradedek (njen oče) doživel med drugo svetovno vojno.

Letos mineva osemdeset let od osvoboditve koncentracijskega taborišča Auschwitz, osemdeset let od trenutka, ko so se končno končale najhujše grozote druge svetovne vojne, množične moritve ljudi, ki pa se niso dogajale le v omenjenem taborišču, ampak tudi drugod po Evropi ter tudi v Sloveniji. Še posebej me je pretreslo, da so ljudi, ki so se borili za lastno zemljo, državo in družino, mučili in zapirali tudi v mojem domačem kraju.

Ko mi je babica pripovedovala zgodbo o svojem očetu, sem z mislimi kar potovala po krajih, kjer je bil sam vojni zapornik zaprt in kje so ga mučili. Ti kraji so mi zelo dobro poznani, še posebej Ptuj, kjer so bili vojni zapori samo sto metrov v stran od stavbe, kjer stoji šola, ki jo obiskujem že devet let in mimo katere sem šla že nešteto krat, ne da bi se zavedala, da so ravno v njej leta 1942 mučili in napotili za odstrel mojega pradedka Maksimilijana Papsta.

Že med samim raziskovanjem sem želela odgovoriti sebi ter svoji družini na nekatera vprašanja, ki so me izjemno zanimala in za katera sem želela najti odgovore:

- Kdaj je moj pradedek postal borec?
- Kdaj in zakaj so ga aretirali?
- Kje je bil zaprt in kako je čas v zaporu preživljal?
- Kakšne posledice je imela internacija v zaporu za njegovo telo in psihično stanje?
- Kdaj je bil izpuščen in zakaj?
- Kako je njegovo življenje potekalo po izpustu?

Z mentorico sva se na podlagi skopih podatkov na spletu in v strokovnih knjigah odločili, da se bova obrnili na Zgodovinski arhiv Ptuj, kjer bi morda hranili kakšne sezname zapornikov, v upanju, da je na katerem seznamu tudi ime Maksimilijan Papst, vendar nama je bilo povedano, da je tukaj težava pridobiti informacije, saj so Nemci veliko ali vse dokumente uničili, preden so zapore zapustili. Tako sva lahko uporabili zgolj tisto, kar sva imeli od svojcev.

Naloga raziskuje torej eno najtemnejših obdobij svetovne zgodovine, in sicer drugo svetovno vojno ter usode posameznikov, ki so se borili za svobodo, svojo zemljo in družino, bili aretirani, mučeni, ubiti, tisti, ki pa so grozote preživeli, pa za celo življenje tako telesno kot tudi psihično zaznamovani.

Na tem mestu bi se navezala na dejstvo, da je bilo raziskovanje izjemno težko predvsem zaradi manjka kakršnikoli dokazov, podatkov, materialnih ali pisnih virov, saj, kot sem že povedala, so Nemci večino dokazov pred odhodom ali zaprtjem zaporov uničili ali vzeli s seboj.

Kljub temu nisem odnehala in mislim, da mi je uspelo prikazati izjemno težek del življenja mojega pradedka, v celoti prikazati njegovo kalvarijo, oživeti del družinske (sicer boleče) preteklosti in postaviti pradedku pečat ter zahvalo za to, da se je opogumil in se boril za svojo državo, obenem pa za svojo družino.

1.1 Namen in cilji naloge

Moj namen naloge je predstaviti temen in težek del življenja mojega pradedka Maksimilijana Papsta od njegove aretacije okupatorja, preživetega časa v ptujskih in borlskih zaporih, izpusta do njegovega časa po osvoboditvi ter vseh posledic, ki mu je interniran čas pustil tako na telesu kot tudi na psihi.

Glavni cilji raziskovalne naloge so:

- ✦ predstaviti življenje pradedka Maksimilijana Papsta,
- ✦ predstaviti njegovo aretacijo, preživljanje zapora na Ptuju in na Borlu,
- ✦ prikazati njegovo življenje po izpustitvi.

Bistveno oz. poglobljeno vprašanje moje naloge je ***Kako je moj pradedek preživel zapor na Ptuju in Borlu v času nemške okupacije?***

1.2 Struktura naloge

Naloga je sestavljena iz teoretičnega in empiričnega dela.

V prvem (teoretičnem) delu sem predstavila namen in cilje naloge ter njeno strukturo, metodologijo dela, s katero sem si pomagala pri izdelavi naloge, temo oz. področje, ki me je zanimalo. Nato so predstavljeni pojmi *druga svetovna vojna* in *zapora na Ptuju* ter *Borlu*.

V drugem (empiričnem) delu je najprej predstavljen življenjepis mojega pradedka Maksimilijana Papsta, predvsem je poudarek usmerjen v čas, ko postane borec, njegova aretacija in preživljanje zapora. V nadaljevanju je predstavljen tudi čas po izpustitvi do osvoboditve in čas, preživet po osvoboditvi z vsemi posledicami.

Na koncu sem svoje ugotovitve povzela in na začetku zastavljeni hipotezi ovrgla ali potrdila.

1.3 Metode dela

Pri izdelavi raziskovalne naloge sem uporabila različne metode dela:

- Najprej sem se posvetovala z mentorico, izbrali sva temo, se organizirali in naredili okvirni načrt.
- Na podlagi teme raziskovalne naloge sva določili naslov naloge.
- Za teoretični del je bilo potrebno poiskati in prebirati literaturo o drugi svetovni vojni v naših krajih, ptujskih zaporih, gradu Borl, predvsem v povezavi z mojim pradedkom. Tukaj sem posegala tako po pisnih virih mojega pradedka, kot tudi po spletnih virih.
- Največ pozornosti in časa sem namenila literaturi o vojnih aretacijah na ozemlju Štajerske, saj sem želela najti kakšen podatek o svojem pradedku.
- Z mentorico sva kontaktirali tudi Zgodovinski arhiv na Ptuju ter Pokrajinski muzej Ptuj-Ormož.
- Metodo analize sem uporabila pri pregledu pisnih in ustnih virov o mojem pradedku.
- Z induktivno metodo sem poskušala na podlagi posamičnih in posebnih dejstev priti od opazanj konkretnih primerov in dejavnikov do sklepa o splošni sodbi in splošnih sklepev. Iz česar sledi, da sem poskušala na podlagi posameznih dejstev ugotoviti, kako je prišlo do aretacije Maksimilijana Papsta, kako to, da ni bil ustreljen, čeprav je bil zanj nalog v ptujskih zaporih že izdan, kako je preživljal čas v zaporu na Borlu idr.
- Z metodo sinteze sem pojasnjevala rezultate analize dela.
- Zastavljeni hipotezi sem potrdila ali ovrgla s pomočjo metode sklepanja (na podlagi pridobljenega znanja in dokazov).

1.4 Hipotezi

Raziskovalna naloga temelji na dveh raziskovalnih hipotezah:

H1 Preživljanje zavora na Ptuju in Borlu je bil za mojega pradedka najhujši del njegovega življenja.

H2 Mojega pradedka je zavor na Borlu in na Ptuju zaznamoval za celo življenje.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Druga svetovna vojna

Druga svetovna vojna se je začela z nemškim napadom na Poljsko 1. 9. 1939. Ob napadu so Nemci uporabili novo taktiko, imenovano bliskovita vojna (Blitzkrieg). Potem je Poljsko napadel še Stalin. Diktatorja sta si na podlagi sporazuma razdelila njeno ozemlje. Velika Britanija in Francija sta 3. septembra napovedali vojno Nemčiji. Britanija je v Francijo napotila svojo vojsko za pomoč pri obrambi (Sulzberger, 1970).

Druga svetovna vojna se je na Slovenskem pričela 6. aprila 1941, ko so sile osi napadle in kmalu zavzele celotno Kraljevino Jugoslavijo, ki ji je pripadala večina Slovenije. Zasedeno ozemlje kraljevine so okupirale in med seboj razkosale štiri države: Nemčija, Kraljevina Italija, Madžarska, hrvaški del pa kvizlinška Neodvisna država Hrvaška. Okupatorji so na okupiranem ozemlju že poleti 1941 začeli izvajati vojne zločine in voditi raznarodovalno politiko, z namenom da izbrišejo slovenski narod. Narodno zavedne prebivalce so izganjali ter jih pošiljali v koncentracijska in uničevalna taborišča. Holokavst nad Judi je bil izveden tudi na Slovenskem. Množično so pobijali civiliste, sploh v okviru organiziranega streljanja talcev. Nemci so na okupiranih območjih vršili tudi prisilno mobilizacijo. S politiko terorja in etničnega čiščenja so okupatorji skušali Slovenijo potujčiti in njene dele priključiti svojim državam (Šuligoj, 1981).

2.1.1 Druga svetovna vojna na Ptuj

Že 6. aprila zjutraj pa so se tudi nad Ptujem pojavila nemška letala in obstreljevala ptujski most ter vojaške kolone starojugoslovanske vojske na Turnišču pri Ptuj. Že nekaj dni pred nemškim napadom so uvedli na Ptuj in njegovi okolici stražarjenje proti nemškim napadalcem, mladina pa je imela v mestnem parku sestanek o obrambi in organiziranju prostovoljcev. 8. aprila ob pol treh popoldan so nemške čete vkorakale v Ptuj in okrasile Mestno hišo z nacističnimi zastavami.

Slika 2: Prve enote nemške vojske na Ptuju 8. aprila 1941.¹

Na Ptuju so »volksdeutscherji« prevzeli oblast še pred uvedbo nemške civilne uprave. Polastili so se občinskega urada in 8. aprila 1941 imenovali za župana Franza Celottija, 10. aprila pa je prevzel posle Albert Scharner (Grašič, 1981).

Slika 3: Mestna hiša na Ptuju v času nemške okupacije.²

¹ <https://ptujinfo.com/tags/2-svetovna-vojna>

² <https://www.mladina.si/171168/veliko-ponemcevanje>

2.1.2 Zapori na Ptujju

Na Ptujju je med drugo svetovno vojno v stavbi na Prešernovi 37 deloval zapor, kamor je nemški okupator najprej zapiral zavedne Slovence ter aktiviste Osvobodilne fronte in njihove simpatizerje. Nekatere so zapirali tudi na gradu Borl (Rojic, 1975).

Najbolj so se ptujске ječe s političnimi zaporniki polnile po boju v Mostju. Mnoge med njimi so nato odpeljali na streljanje v Maribor in Celje, nekatere pa v nemška koncentracijska taborišča. V ptujskih sodnih zaporih je 18. avgusta 1942 umrl tudi član OF in borec Slovenskogoriške čete Jože Lacko.³

Slika 4: Nekdanji sodni zapori na Ptujju.⁴

Slika 5: Stavba Stari zapori danes.⁵

2.1.3 Zapori na Borlu

Eno najbolj žalostnih obdobjev je grad Borl doživel med drugo svetovno vojno, ko so Nemci konec aprila 1941 na gradu ustanovili prehodno zbirno taborišče za Slovence, ki so bili določeni za izselitev iz Spodnje Štajerske. Taborišče je delovalo do ukinitve 12. marca 1943. Gestapovski zapori so bili najprej v grajskih hlevih, nato pa na samem gradu. Na gradu so bile tudi mučilnice, kjer so jetnike pretepali in mučili. Na Borlu je bilo dnevno do 300 političnih ujetnikov, vsega skupaj pa jih je bilo zaprtih nekaj tisoč. Politični jetniki so bili na gradu zaprti več tednov ali celo mesecev, preden so jim nacisti izrekli kazen – smrt med talci ali odhod v koncentracijsko taborišče. Po zbranih podatkih so nacisti v letih 1941 in 1942 44 borlskih jetnikov obsodili na smrt, večino pa poslali v koncentracijska taborišča, največ v Mauthausen, Auschwitz in Dachau, od koder se jih je vrnilo le malo. Po ukinitvi policijskih zaporov se je v gradu naselila straža, ki je varovala

³ <https://pmpo.si/stari-zapori/>

⁴ <https://www.kamra.si/mm-elementi/nekdanji-sodni-zapori-presernova-ptuj/>

⁵ <https://www.druzina.si/clanek/joze-lacko-mitologija-o-jozetu-lacku-4>

most čez reko Dravo, v grajskih prostorih pa so prirejali tečaje za voditelje Nemške mladine. Ob koncu leta so v grajske prostore vselili tudi tuje delavce, ki so kopali protitankovske jarke na meji s Hrvaško. Nemci so z gradu odstranili vse priče njegove bogate preteklosti, tako grajsko opremo, opremo, slike, knjižnico in arhiv (Mavrič Žižek, 2005).

Prav tako je o taborišču na Borl pisal Tone Ferenc, in sicer da so Nemci l. 1941 grad Borl spremenili v zbirno in prehodno taborišče, iz katerega so pošiljali Slovence sprva v Srbijo, pozneje pa v razna koncentracijska taborišča v Avstriji in v Nemčiji. Ko so l. 1942 pripravljali zaporniki upor proti Nemcem na Borlu in se jim ta upor ni posrečil, so Nemci odpeljali zapornike v druge zapore in je ostal grad Borl prazen (Ferenc, 1998).

Slika 6: Vpreženi jetniki, ki v grad vozijo vodo v 300-litrskih sodih.⁶
(Vir: <https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/borl-med-drugo-svetovno-vojno/>)

V času nacistične okupacije so Nemci grad zapolnili in ga spremenili v zbirno taborišče za politične zapornike. Na borlskem gradu je začasno taborišče (od 1942 imenovano policijski zapor) za politične zapornike delovalo med aprilom 1941 in marcem 1943. V bloku okrog grajskega dvorišča je v prvem in drugem nadstropju bilo 15 prostorov (11 nekdanjih bivalnic in 4 gospodarski prostori) za bivanje okoli 100 jetnikov, moških in ženskih skupaj. Povprečno je v taborišču bilo 60–80 jetnikov. Pohištvo in druge predmete naj bi že leta 1941 deloma raznesli nekateri grajski uslužbenci in viničarji, ob koncu vojne pa Nemci in tudi nekateri domačini. Nekaj opreme je ostalo Zori Weiss, ki se je leta 1945 vrnila na Borl. Grajska kapela je ves ta čas ostala bolj ali manj nedotaknjena. Po ukinitvi taborišča je bil borlski grad izročen državnemu komisarju za utrjevanje

⁶ Dvakrat dnevno je iz vodnjaka pri dravskem mostu pet do osem parov v voz vpreženih jetnikov iz zaporov na Borlu (t. i. Wasserkomanda) na grad vozilo vodo v 300-litrskih sodih.

nemštva. Do novembra 1943 je bil nenaseljen, ko so v njem uredili stanovanja vojakov, ki so stražili most preko Drave, in delavcev, ki so kopali protitankovske jarke na meji s Hrvaško. V tem času so na gradu večkrat izvedli tečaje za voditelje nemške mladine.⁷

Slika 7: Zbirno taborišče za Slovence na Borlu med 1941 in 1943.
(Vir: <https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/borl-med-drugo-svetovno-vojno/>)

⁷ <https://plemiska-dediscina.zrc-sazu.si/gradovi/borl/>

3 EMPIRIČNI DEL

Da bi lahko prikazala najtemnejši del življenja svojega pradedka, je bilo potrebno brskati po spominih moje babice in ostalih sorodnikov. Prav tako smo pregledali vse ohranjene dokumente in fotografije, ki bi bile za to nalogo relevantne in uporabne.

3.1 Življenjepis pradedka Maksimilijana Papsta

Maksimilijan Papst je bil rojen 3. decembra 1908 v Vitomarcih. Odraščal je v Vitomarcih na naslovu Vitomarci 77, kjer še danes živi njegova hčera in njen mož (moja babica in dedek). Najprej je hodil v osnovno šolo, nato še v srednjo kmetijsko šolo v Mariboru. Ko je končal s šolanjem, je odšel v vojsko na Hrvaško. Po končani šoli in vojski je prišel nazaj domov in živel kot manjši kmet. Leta 1940 se je poročil z ženo Jero Papst (pred poroko se je pisala Pignar). Leta 1939 se je začela druga svetovna vojna, Nemci pa so na naše ozemlje prišli leta 1941, istega leta pa se mu je rodila tudi prva hči Mimika. Ker je vojna prišla na naše ozemlje, je bil Maksimilijan primoran pomagati pri varovanju svoje države. Maksimilijan Papst se za ozemlje svoje države nikoli ni boril kot partizan, k partizanom ni bil nikoli priključen, vključen pa je bil kot borec v OF. Stvari pa so se zapletle, ko je sovaščan za Maksimilijana Papsta izdajal informacije, da naj bi Maks imel v lasti tri puške. Nemci so s tem hitro opravili, saj jim je Maksimilijan predstavljal nevarnost in zato so ga zaprli v zapor. V zaporu je bil najprej na Ptuj, kasneje so ga premestili na grad Borl.

Po izpustu se je vrnil domov, kjer je naprej živel kot skromen kmet na majhni kmetiji. Leta 1947 se mu je rodila še tretja hči Maksimilijana. Življenje pa mu ni prizaneslo, saj je leta 1951 izgubil svojo prvo hčerko Mimiko zaradi bolezni srca. Smrt njegove hčere ga je zelo zaznamovala, hranil je njene zvezke ter njene lase, spete v kitki, ki jih je večkrat pokazal tudi svojim vnukom (mojemu očetu ter njegovim bratom).

Zaradi posledic vojne in mučenja je Maksimilijan Papst poslal vlogo za status borca in udeleženca v narodno osvobodilni vojni in po prejetju tega statusa mu je bilo življenje olajšano, saj je dobil borčevsko pokojnino – denarno pomoč. Do konca svojega življenja je delal na kmetiji. Zadnja leta svojega življenja pa se je boril z demenco in kot mi je povedala babica ter moj oče, je v teh letih veliko govoril o grozotah, ki jih je preživel. Celo življenje se je spopadal s strahom pred nemškimi orožniki. Maksimilijan Papst je umrl 7. 2. 1992.

Kot zanimivost naj povem, da so nemški vojaki, ki so prvi prispeli v rojstno vas Maksa Papsta, prvi večer prespali v njegovi rojstni hiši – hiša je v neposredni bližini cerkve in še danes je ta hiša v naši lasti.

*Slika 8: Rojstna hiša Maksimilijana Papsta.
(Vir: Ajda Rojs)*

*Slika 9: Rojstna hiša, v ozadju cerkev.
(Vir: Ajda Rojs)*

Že naslednji dan pa se ti Nemci preselijo v župnijski dom pri cerkvi.

*Slika 10: Cerkev sv. Andraža v Slovenskih goricah.
(Vir: Ajda Rojs)*

*Slika 11: Župnijski dom ob cerkvi.
(Vir: Ajda Rojs)*

3.2 Pradedek – zavedni Slovenec

Maksimilijan Papst je bil star 33 let, ko se je vojna začela. Med drugo svetovno vojno v naših krajih ni bil vključen med partizane, ampak je bil vključen v osvobodilno fronto kot borec, saj je bil zaveden Slovenec in s tem vedno pripravljen pomagati svojemu narodu. Prav tako je bil po izpustitvi iz zaporov Maksimilijan Papst vse do konca vojne aktivno vključen v osvobodilno fronto.

3.2.1 Ujetje in zapor na Ptuj

Kot sem že zapisala, se je vse spremenilo, ko je sovaščan okupatorju mojega pradedka izdal, da naj bi imel »Maks« (tako so ga klicali) v lasti tri puške. Nemci so z Maksimilijanom hitro opravili, saj je predstavljal nevarnost in zato so ga zaprli v ptujske zapore, kasneje so ga premestili na grad Borl. Po izpustitvi iz zaporov je bil Maksimilijan Papst vse do konca vojne aktivno vključen v osvobodilno fronto.

Maksimilijan Papst je bil ujet in odpeljan na Ptuj v zapor 28. 10. 1942. Doma je pustil svojo ženo in dve hčeri, ena je bila stara eno leto, druga pa dva meseca.

2. 11. 1942 so ga želeli usmrtiti. Bil je že pripravljen skupaj z drugimi jetniki, da ga odpeljejo v Maribor in tam ustrelijo. Njegov brat Ferdinand Papst je bil že pred vojno vojaški častnik v kraljevini Jugoslaviji. Po kapitulaciji Jugoslavije je bil prisilno vključen v nemške enote. Deloval je v ptujskem okraju, kjer je do njega prišla informacija, da je njegov brat Maks v zaporu. Ker je bil spreten in dobro govoril nemško ter sodeloval z Nemci pod pretvezo, da dela za njih, v resnici pa je veliko pomagal osvobodilnemu gibanju, sklepamo, da je ravno njegovo angažiranje rešilo mojega pradedka Maksa pred zagotovo smrtjo. Maksa niso odpeljali na streljanje, saj je njegov brat še pravočasno vplival na nemške častnike in jih prepričal, da Maksimilijan ni nevaren za njih in da naj vse prejete informacije preverijo ponovno. Takrat je dal nemški častnik ukaz, naj Maksimilijan Papst zapusti tovornjak, na katerem so bili ujetniki, namenjeni v Maribor za streljanje.

Po tem dogodku so Maksa odpeljali v zapor na Borl.

3.2.2 Zapor na Borlu

Maksimilijan Papst je bil premeščen v grad Borl verjetno na začetku novembra 1942, če upoštevamo podatek, da je bil obsojen na smrt 2. 11. 1942 in po tem bil prepeljan na Borl.

Zapori na Borlu so bili po pričevanju Maksimilijana in drugih preživelih mesto groze. Nastavitveni prostori za jetnike so bili v zelo slabi in neugodni. Najslabši prostori, namenjeni jetnikom, so bile štiri celice v stražnem stolpu. Tla so bila cementna, okna pa zamrežena. V teh celicah je bilo po navadi od 5 do 15 jetnikov. Taborišče Borl ni imelo vode za umivanje in ne za kuhanje. Vso vodo so jetniki prevažali od gostilniškega vodnjaka pri dravskem mostu. Tudi umivali so se vsi jetniki v skupnem koritu, kar je bilo zelo nehygienično.

Pradedek je moji babici pripovedoval, da so imeli tri obroke. Za zajtrk je bila običajno črna kava, za kosilo mineštra, za večerjo pa spet mineštra ali kakšna druga jušna jed. Ob nedeljah so bili obroki nekoliko obilnejši. Kruha pa so dobili le toliko, kolikor ga je posamezniku pripadalo na eno živilsko nakaznico.

Kot mi je babica zaupala in tudi drugi dokumenti dokazujejo, so jetnike in s tem tudi mojega pradedka zasliševali. Zasliševanja so potekala tako, da so se morali jetniki postaviti ob steno na obokanem hodniku in čakati, da so iz pisarne zaslišali svoje ime in priimek. Najhuje je bilo pozimi, saj so po več ur čakali na mrzlem hodniku. Mimo njih so hodili gestapovci, ki so jih klofutali in suvali. Ko pa so bili poklicani v pisarno, so se za njih začele prave grozote. Babica mi je pripovedovala, da so pradedka in druge jetnike ob zasliševanju pretepali do onemoglosti in to z raznimi predmeti ali pa kar s pestjo. Med pretepanjem so pradedka žalili in zmerjali z zaničljivimi izrazi. Poniževanje, zaničevanje ter nasilje nad jetniki in tudi jetnicami je bila praktično vsakdanja rutina vodstva tega zapora. Nekateri jetniki pretepanja niso zdržali, mnogi so se psihično zlomili ter si sami vzeli življenje.

Maksimilijan Papst je moral skupaj z drugimi jetniki opravljati številna dela, ki so bila zelo naporna. Babica mi je povedala, da je moral moj pradedek skupaj z drugimi jetniki (do 10) vsak dan po večkrat na hrib voziti 300 l sod in ga na željenem cilju vlti nazaj dol po hribu, ali pa je bila ta voda izkoriščena za umivanje in kuhanje. Šlo je namreč za kruto izživljanje in izkoriščanje jetnikov. Spomnila pa se je tudi, da ji je mama zaupala, da je en dan odšla na Borl z namenom, da bi obiskala svojega moža. Na Borlu ji je nek gostilničar povedal, da bodo kmalu jetniki in prav tako tudi Maksimilijan spet šli po vodo, ki jo bodo morali voziti po cesti nazaj na hrib. Rekel ji je,

naj se postavi zraven in hodi tako, kot da se nekam odpravlja, med tem pa se naj pogovarja s svojim možem. Moja prababica je resnično uspela izmenjati nekaj besed s svojim možem, ampak pazniki oz. zaposleni, ki so bili zadolženi za pažnjo nad jetniki, so to opazili in mojo prababico nagnali, Maksimilijana pa pretepli ne samo z roko, temveč tudi z različnimi predmeti.

Maksimilijan Papst je še dalje trpel in preživel dneve v tem zaporu. Nekateri jetniki tega pritiska in psihičnega ter fizičnega napora niso zdržali, zato si je tudi marsikateri njegov sojetnik (tudi prijatelj) vzel življenje. Zagotovo je tudi Maksimilijan kdaj pomislil na to, ampak nikoli ga ta misel ni čisto zares prevzela.

Odločilno za mojega pradedka je bilo zaslišanje (zopet glede tistih treh pušk), ko se je spomnil, da pozna v domačem kraju dva brata Šamperl, ki sta lovca in ona dva imata v lasti te puške, ne pa on. In to ga je rešilo, saj so vse te podatke, ki jim jih je Maksimilijan zaupal, preverili in ugotovili, da je povedal resnico. In tako je bil 1. 3. 1943 po štirih mesecih in petih dneh mučenja, zasliševanja, pretepanja, poniževanja in zmerjanja izpuščen in vrnil se je lahko nazaj k svoji družini.

*Slika 12: Maksimilijan Papst z družino leta 1944.
(Vir: Terezija Rojs)*

Domov se je vrnil izmučen in prestrašen s fizičnimi in psihičnimi posledicami, ki jih je nosil celo življenje. Sam je v pritožbi leta 1972 (Priloga 1) na Komunalni zavod za socialno zavarovanje o teh posledicah pisal takole:

Dovoljujem si omeniti, da imam občutek krivice, ki se mi v zvezi s tem godi. Vedno starejši postajam in vedno bolj občutim posledice, ki sem jih dobil v zaporu. Večkrat pretepen in mučen do nezavesti, z izbitimi zobmi - vse to ni ostalo brez posledic.

Ta del dokumenta je izjemnega pomena, saj je edini njegov osebni zapis o posledicah, ki so nastale zaradi mučenja, vse ostalo so pripovedovanja mojih svojcev.

3.2.3 Izpustitev in življenje po izpustitvi

Po izpustitvi iz Borla je bil Maksimilijan Papst še nekaj časa aktivno vključen vse do konca vojne v osvobodilno fronto. V času se je soočal z velikimi strahovi pred nemškimi orožniki ter trpel za posledicami, zato se aktivno ni boril, bil pa je na razpolago in v pomoč gibanju osvobodilnega boja.

Da je po izpustitvi iz zapora še naprej deloval kot borec, je razvidno tudi iz dokumenta iz dne 9. 1. 1974 (Priloga 2), kjer mu je bila s strani *Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji* izdana odločba o delnem priznanju posebne dobe borca v pokojninsko dobo. V dokumentu piše (citiram): »*Predlagatelju se šteje v pokojninsko dobo kot posebna doba čas prebit v zaporu od 28. 10. 1942 do 1. 3. 1943 v trajanju 4 mesecev in 5 dni in aktivno in organizirano delo v NOB od 1. 8. 1943 do 15. 5. 1945 v dvojnem trajanju, to je 3 leta, 7 mesecev. Skupno znaša posebna doba 3 leta, 11 mesecev in 5 dni.*«

Naprej je svoje življenje živel kot skromen kmet na majhni kmetiji. Leta 1947 se mu je rodila še tretja in zadnja hči Maksimilijana. Življenje pa mu ni res prizaneslo in zraven vseh teh grozot, ki jih je že preživel v ujetništvu, mu je leta 1951 umrla njegova prva hči Mimika zaradi bolezni srca. Smrt hčere ga je zelo prizadela.

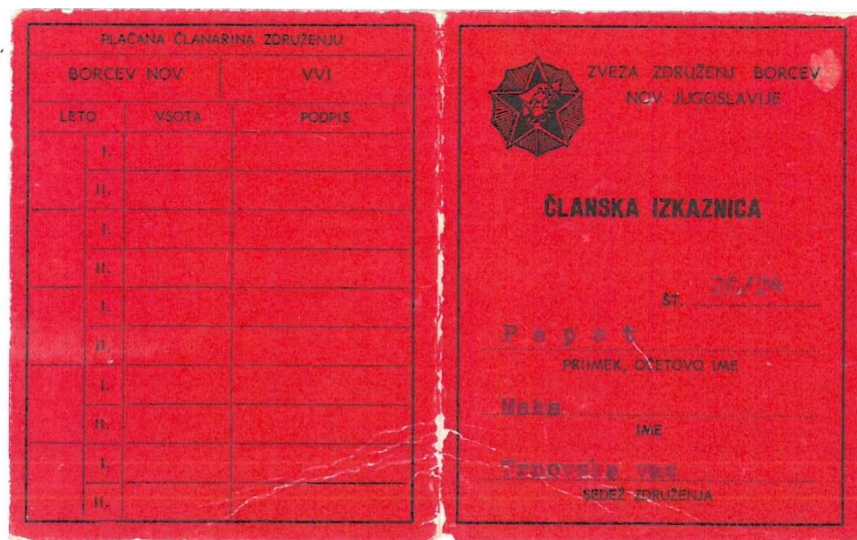
Zaradi posledic od grozot, ki so se mu dogajala v zaporu na Ptuju in na Borlu, je Maksimilijan Papst poslal vlogo za status borca in udeleženca v narodno osvobodilni vojni in ko mu je bila ta vloga po nekaj letih odobrena, mu je bilo življenje olajšano, saj je dobil borčevsko pokojnino – denarno pomoč. Do konca svojega življenja je delal na kmetiji kot skromen in majhen kmet. Zadnja

leta svojega življenja pa se je boril z demenco in kot so mi povedali babica, moj oče in bratje mojega očeta, je v teh letih Maksimilijan veliko govoril o grozotah, ki jih je preživel v zaporu. Predvsem je v njem vse do smrti ostal strah pred nemškimi orožniki. Maksimilijan Papst je umrl 7. 2. 1992.

Slika 13: Maksimilijan Papst z ženo leta 1988.
(Vir: Terezija Rojs)

Kot je že bilo povedano, se je Maksimilijan Papst po vojni boril za pridobitev statusa borca, s katerim bi dobil pravico do varstvenega dodatka.

Slika 14: Članska izkaznica združenja borcev.
(Vir: Terezija Rojs)

2. 11. 1972 je Komunalnemu zavodu za socialno zavarovanje poslal pritožbo (Priloga 1), da še njegova zadeva vedno ni rešena, čeprav so vsi dokazi o njegovem aktivnem sodelovanju v NOB (NOV) tudi s strani Vrhovnega sodišča dokazani:

Na osnovi sodbe Vrhovnega sodišča SRS števil. U II 411/67-5 z dne 21.7.1967. sem prejel odločbo Republiškega zavoda za socialno zavarovanje v Ljubljani števil. 112-256/64-4/8 Vir z dne 8.12.1967. po kateri se naj predmet vrne Komunalnemu zavodu za socialno zavarovanje Maribor v ponovni postopek. Od izdaje te odločbe do danes je preteklo že pet let, vendar še vedno nimam priznanega niti tistega sodelovanja v NOV, ki je po mnenju Vrhovnega sodišča SRS v spisu nesporno dokazano.

Ob tem je dodal, kako bi mu ta varstveni dodatek v njegovem življenju koristil:

Zavlačevanje rešitve moje zadeve je toliko bolj v mojo škodo, ker je dokazovanje sodelovanja v NOV vedno težje. Tako je n.pr. pred nedavnim umrla Jurančič Marija iz Drbetinc, ki je v postopku že potrjevala moje sodelovanje v NOV.

Ker sem manjši kmet, za delo v glavnem nesposoben, težko plačujem davke. V koliko bi mi bilo priznано sodelovanje v NOV, bi užival olajšave pri davku. Zaradi nerešene zadeve pri vas pa seveda te olajšave ne uživam.

Ker sem trdno prepričan, da mi status borca pripada, bom v primeru, v kolikor se zadeva čimprej ne reši, prisiljen vso zadevo opisati maršalu Titu in ga prositi za njegovo pomoč.

Njegova prošnja je bila zgolj delno upoštevana, kot je razvidno iz dokumenta iz 9. 1. 1974 (Priloga 2), v katerem je jasno obrazloženo, kateri čas se mu je upošteval in kateri, zaradi manjkajočih dokazov, ne. Kot je razvidno iz dokumenta, gre za čas med 1. 5. 1942 in 27. 10. 1942, torej čas pred izdajo in aretacijo ter čas po izpustu iz Borla ter do 30. 7. 1943.

o d l o ž b o

I. Zahtevku se delno uodi.

Predlagatelju se šteje v pokojninsko dobo kot posebna doba čas prebit v zaporu od 28.10.1941 do 1.3.1943 v trajanju 4 mesece in 5 dni in aktivno in organizirano delo z NOR od 1.8.1943 do 15.5.1945 v dvojnem trajanju, to je 3 leta, 7 mesecev. Skupno znaša posebna doba 3 leta, 11 mesecev in 5 dni.

II. 4avrne se zahtevak za ugotovitev pokojninske dobe - kot posebna doba akt. in org. dela za NOR od 1.5.1942 do 27.10.1942 in od 2.3.1943 do 30.7.1943.

Obrazložitev

Predlagatelj zahteva, naj se mu v šteje v pokojninsko dobo kot posebna doba aktivno in organizirano delo z NOR od 1.5.1942 do 15.5.1945.

Zahtevek je delno utemeljen.

Na podlagi izvedenega dokaznega postopka izjava stranke in prič: Čeh Ane, Slođnjaka Vinka, Kupčiča Jožefa, Lučka Ludvika, Bezjak Zore, Kocuvan Franca in mnenje ZRB NOV št. 291/73 z dne 19.11.1973 je bilo ugotovljeno, da je predlagatelj v času od 28.10.1942 do 1.3.1943 bil v zaporu na Borlu, kar se mu šteje kot posebna doba v enojnem trajanju. Nadalje je ugotovljeno, da je predlagatelj delal z NOG aktivno in organizirano od 1.8.1943 do 15.5.1945.

Ta doba se šteje kot posebna doba v smislu 140.čl. TZPZ v pokojninsko dobo v dvojnem trajanju.

Zahtevek za ugotovitev pokojninske dobe posebne dobe akt. in org. dela v razdobju od 1.5.1942 do 27.10.1942 in od 2.3.1943 do 30.7.1943 je bilo treba zavrniti, ker ni dokazano.

Njegova zahteva je bila nato 20. 5. 1974 ugodno rešena z odločbo *Oddelka za družbene službe in delo Skupščine občine Ptuj* (Priloga 3):

1. Zahtevku se ugodí:

Paps Maksu se kot kmetu-borcú prizna pravica do varstvenega dodatka v znesku

din 502,62 (petstodva 62/100) din na mesec od 1/10.1973 do 31/12-1973 in

din 664,62 (šestoštiriinšesdeset 62/100) din na mesec od 1/1-1974 dalje.

2. Varstveni dodatek izplačuje podružnica skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja Maribor

- v višini 251,31 din za leto 1973 in 332,31 din za leto 1974 v breme proračuna SR Slovenije

- v višini 251,31 din za leto 1973 in 332,31 din za leto 1974 v breme proračuna SO Ptuj.

4 REZULTATI IN DISKUSIJA

Z raziskovanjem se ne srečujem prvič, saj me spremlja že nekaj let. Tudi z raziskovalno nalogo se letos ne srečujem prvič in moram priznati, da sem idejo za to raziskovalno dobila, ko sem se pogovarjala z babico, ki mi je zaupala, kakšne grozote je preživel njen oče oz. moj pradedek. Ko sem slišala celo zgodbo o vseh grozotah, ki jih je moj pradedek Maksimilijan Papst preživel, sem razmišljala o drugi svetovni vojni in o tem, kako kruto je bilo to obdobje zanj. Zato sem se odločila raziskati zgodovino moje družine, natančneje življenje mojega pradedka.

Pričela sem zbirati gradivo in ustvarjati nalogo, ki sem jo sestavila iz hipotez, ciljev in pričakovanih rezultatov, ki bi jih naj ob koncu raziskave potrdila oziroma ovrgla.

V uvodu sem predstavila namene in cilje naloge, strukturo le-te, metodologijo, hipotezi, opisala drugo svetovno vojno na sploh in drugo svetovno vojno na Ptuju. Prav tako sem opisala tudi zapore na Ptuju in zapore na gradu Borl.

Sledil je najzahtevnejši del naloge, empirični del. Najprej sem se povezala s svojo babico, ki je bila glavni vir informacij, zaupala mi je ogromno podatkov in brez nje ta naloga ne bi bila mogoča. Prebrala sem dostopno gradivo, se skupaj z mentorico prebijala skozi vse vire in dokumente, ki sem jih imela, ter povprašala mojega očeta, če ima še on kakšen spomin iz mladih let, ko je poslušal zgodbe svojega dedka.

Težišče naloge je bil predstaviti vzrok, zakaj so mojega pradedka zaprli najprej v zapor na Ptuju in zakaj so ga kasneje premestili na grad Borl, kako je potekalo mučenje in zasliševanje ter kakšne fizične in psihične napore je preživel, ko je bil zaprt.

Vso zbrano gradivo, predvsem pa ustni viri oz. pripovedovanja mojih svojcev, mi je pomagalo moji na začetku zastavljeni hipotezi ovreči ali potrditi.

H1 *Preživljanje zopora na Ptuju in Borlu je bil za mojega pradedka najhujši del njegovega življenja.*

Vsak, ki je doživel ujetništvo, in vsak dan čakal, ali bo preživel in še kdaj videl svojo družino ali ne, predstavlja nekaj neopisljivega. Ko je moja babica pripovedovala, kaj vse ji je oče zaupal, je

imela solze v očeh, čeprav je minilo od tega že veliko let. A bolečina ostane vedno. Zato je dejstvo, da je bil čas ujetništva v ptujskih in borlskih zaporih za mojega pradedka najhujši del njegovega življenja, kar sem tudi v poglavjih *Ujetje in zapor na Ptuj* in *Zapor na Borlu* natančno opisala. Najprej je bil od sovaščana izdan in po krivem zaprt. Nato je bil izdan nalog za odstrel in na srečo mu je brat rešil življenje, ki pa se je nadaljevalo v zaporu na Borlu, kjer je vsak doživljal zasliševanja, pretepanja, se soočal z umori ali s samomori sojetnikov, tako da sta bila lakota in cementna tla še najmanjše zlo.

H2 *Mojega pradedka je zapor na Ptuj in Borlu zaznamoval za celo življenje.*

Maksimilijan Papst je odšel po izpustu iz zapora na Borlu nazaj domov k svoji družini in živel naprej kot preprost in skromen kmet. Ampak za njega življenje ni bilo več enako kot prej. Vsak dan se je boril s strahom pred nemškimi orožniki in pred tem, da bi se kdaj te grozote ponovile. Nenehno se je spominjal pretepanja, zasliševanja, mučnega dela, pomanjkanja hrane, še najbolj pa so mu ostali zapečateni tisti koraki, ki jih je moral narediti do tovornjaka, ki je zunaj pred zapori na Ptuj čakal, da ga odpelje na streljanje v Maribor. In ravno tega ter tudi bolečin, ki so mu jih prizadejali na Ptuj in Borlu, ko so mu zbili zobe, ga preteпали do nezavesti, se je Maksimilijan še posebej dobro spominjal proti koncu svojega življenja, ko se je boril z demenco, saj je pogosto in detajlirano svojem o tem pripovedoval, kot da bi se mu to zgodilo včeraj. Zato lahko to hipotezo potrdim na podlagi vseh pričevanj njegovi svojcev (še posebej hčere), ter tudi z njegovo sicer edino pisno izjavo o teh dogodkih: »*Večkrat pretepen in mučen do nezavesti, z izbitimi zobmi – vse to ni ostalo brez posledic.*«⁸

⁸ Priloga 1, str. 1.

5 ZAKLJUČEK

Imeti možnost raziskovati del naše zgodovine in zgodovine moje družine na način, ko lahko brskaš po starih dokumentih in drugih listinah, ko na nekaj straneh najdeš zgolj en podatek, ki pa ti lahko zelo koristi, je zame izjemno zanimivo. Ko pa potem iz vseh teh majhnih kamenčkov nastaja neka lepa in dobra celota, pa je nepopisno.

Zelo sem vesela, da sem sploh dobila priložnost za raziskovanje in da izvem nekaj več o zgodovini mojih prednikov in o sami drugi svetovni vojni v naših krajih. Naloga ni nastala z vsemi podatki naenkrat, ampak sem dobivala podatek za podatkom in tako se je to združilo v celoto. Zelo sem ponosna na to, kar je nastalo, predvsem zato, ker sem začela iz drobcev, ki sem jih imela na voljo, in sicer prikazati najtemnejši del življenja mojega pradedka in mu s tem postaviti neke vrste spomenik.

Na začetku sem se znašla le z idejo za raziskovanje in le nekaj z podatki o življenju mojega pradedka. Ob pogledu na to me je bilo le za kanček strah, ampak vedela sem, da ne smem obupati, saj sem želela raziskati kanček zgodovine moje družine. Večino podatkov, ki sta mi jih zaupala oče in babica, sem lahko dobro uporabila in z njimi dopolnila mojo nalogo, tukaj pa mi je pomagalo še nekaj dokumentov, ki so se ohranili. Ko sem prišla že proti koncu naloge, sem vedela, da se ne smem vdati, saj sem želela to nalogo napisati do konca in do konca raziskati dogajanje na gradu Borl med drugo svetovno vojno, kjer je trpel tudi moj pradedek. Osebno se me je najbolj dotaknilo dejstvo, da je bil zaprt le nekaj metrov v stran od moje šole in ko grem sedaj mimo te zgradbe, me zmeraj zaskeli, saj si predstavljam, kako stoji tam tovornjak in na njem moj pradedek, ki se zaveda, da ga bodo v Mariboru ustrelili.

Ker so časi druge svetovne vojne prizadeli številne ljudi in na njih pustili številne posledice, kar sem spoznala skozi to nalogo, menim, da je prav, da tudi mi, ki nam je življenje prizaneslo malo bolj kot nekaterim prejšnjim generacijam, vemo, kakšne grozote so preživljali naši predniki.

Menim, da sem s to nalogo prispevala en kamenček k bogatemu mozaiku moje družine.

6 VIRI IN LITERATURA

- Ferenc, T. (1998). *Gestapo v Sloveniji*. Style Maxima. Murska Sobota.
- Grašič, M. (1981). Okupatorjevo nasilje. Iz: Fideršek, Franc idr. (ur.): *Skozi viharje v lepšo prihodnost*. Pokrajinski muzej Ptuj: ČGP Večer. Str. 135–139.
- Mavrič Žižek, I. (2005). Druga svetovna vojna na Ptujskem. V: *Slovenstvo na Ptujskem v 20. stoletju*. Ur. Ljubica
- Mavrič Žižek, I. (2005). Cirkulane v času nacistične okupacije in osvobodilnega boja. V: *Cirkulane: svet Belanov*. Ur. Martin Prašnički. Cirkulane: Halo.
- Pokrajinski muzej Ptuj. ČGP Večer. Str. 135–215.
- Rojc, V. (1975). Ptujška občina v boju za socializem in narodno osvoboditev. Iz: Gobec, M. (ur.): *Fotomonografija Ptuj*. Ljubljana: ČGP DELO.
- Sulzberger, C. L. (1970). Druga svetovna vojna. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Šuligoj, L. (1981). Revolucionarno gibanje v Ptujskem okraju med vojnama. Iz: Fideršek, Franc idr. (ur.): *Skozi viharje v lepšo prihodnost*. Pokrajinski muzej Ptuj: ČGP Večer. Str. 33–135.

6.1 Spletni viri in literatura

- Druga svetovna vojna na Ptuju. Pridobljeno 2. 2. 2025 s <https://ptujinfo.com/tags/2-svetovna-vojna>
- Druga svetovna vojna. Pridobljeno 12. 12. 2024 s <https://www.mladina.si/171168/veliko-ponemcevanje>
- Grad Borl med drugo svetovno vojno. Pridobljeno 12. 1. 2025 s <https://plemiska-dediscina.zrc-sazu.si/gradovi/borl/>
- Jože Lacko. Pridobljeno 12. 2. 2025 s <https://www.druzina.si/clanek/joze-lacko-mitologija-o-jozetu-lacku-4>
- Stari zapori na Ptuju. Pridobljeno 11. 12. 2024 s <https://pmpo.si/stari-zapori/>
- Zapori Prešernovi ulici na Ptuju. Pridobljeno 12. 2. 2025 s <https://www.kamra.si/mm-elementi/nekdanji-sodni-zapori-presernova-ptuj/>
- Zapori na Borlu. Pridobljeno 12. 12. 2024 s <https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/borl-med-drugo-svetovno-vojno/>

7 PRILOGE

Prilagam tri priloge, ki so v lasti Terezije Rojs (moje babice):

Priloga 1 – *Dokument Priznanje status borca* (2. 11. 1972)

Priloga 2 – *Dokument Odločba s strani Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji* (9. 1. 1947)

Priloga 3 – *Dokument Odločba do varstvenega dodatka* (20. 5. 1947)

7.1 Dokument *Priznanje status borca* (2. 11. 1972)

P A P S T M A K S
VITOMARCI 77
Pošta Vitomarci

Ptuj, dne 2.11.1972.

KOMUNALNI ZAVOD ZA SOCIALNO ZAVAROVANJE
M A R I B O R

Zadeva: Priznanje statusa borca.

Na osnovi sodbe Vrhovnega sodišča SRS števil. U II 411/67-5 z dne 21.7.1967. sem prejel odločbo Republiškega zavoda za socialno zavarovanje v Ljubljani števil. 112-256/64-4/8 Vir z dne 8.12.1967. po kateri se naj predmet vrne Komunalnemu zavodu za socialno zavarovanje Maribor v ponovni postopek.

Od izdaje te odločbe do danes je preteklo že pet let, vendar še vedno nimam priznanega niti tistega sodelovanja v NOV, ki je po mnenju Vrhovnega sodišča SRS v spisu nesporno dokazano.

Dovoljujem si omeniti, da imam občutek krivice, ki se mi v zvezi s tem godi. Vedno starejši postajam in vedno bolj občutim posledice, ki sem jih dobil v zaporu. Večkrat pretepen in mučen do nezavesti, z izbitimi zobmi - vse to ni ostalo brez posledic.

Zavlačevanje rešitve moje zadeve je toliko bolj v mojo škodo, ker je dokazovanje sodelovanja v NOV vedno težje. Tako je n.pr. pred nedavnim umrla Jurančič Marija iz Drbetinc, ki je v postopku že potrjevala moje sodelovanje v NOV.

Ker sem manjši kmet, za delo v glavnem nesposoben, težko plačujem davke. V koliko bi mi bilo priznано sodelovanje v NOV, bi užival olajšave pri davku. Zaradi nerešene zadeve pri vas pa seveda te olajšave ne uživam.

Ker sem trdno prepričan, da mi status borca pripada, bom v

primeru, v kolikor se zadeva čimprej ne reši, prisiljen
vso zadevo opisati maršalu Titu in ga prositi za njegovo
pomoč.

Papst Maks :

7. 2 Dokument Odločba s strani Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji (9. 1. 1974)

**SKUPNOST POKOJNINSKEGA
IN INVALIDSKEGA ZAVAROVANJA
V SR SLOVENIJI**

Podružnica
MARIBOR

Pri odgovoru navedite našo ozn. štovilko

Številka: PD 8011

Datum: 9.1.1974

Papst Maks
Vitomarci 77
Vitomarci

Na podlagi 236. čl. statuta skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji (Ur.l. SR 1/73) izdajam o zahtevku za ugotovitev pokojninske dobe, ki ga je vložil Maks Papst, roj. 3.12.1908, in v zvezi z odločbo Republiškega zavoda za socialno zavarovanje v Ljubljani z dne 8.12.1967 št. 112-256/64-4/8-Vir; tole

o d l o č b o

I. Zahtevku se delno urodi.

Predlagatelju se šteje v pokojninsko dobo kot posebna doba čas prebit v zaporu od 28.10.1941 do 1.3.1943 v trajanju 1 mesec in 5 dni in aktivno in organizirano delo z NOR od 1.8.1943 do 15.5.1945 v dvojnem trajanju, to je 3 leta, 7 mesecev. Skupno znaša posebna doba 3 leta, 11 mesecev in 5 dni.

II. Čavrne se zahtevak za ugotovitev pokojninske dobe - kot posebna doba akt. in org. dela za NOR od 1.5.1942 do 27.10.1942 in od 2.3.1943 do 30.7.1943.

Obrazložitev

Predlagatelj zahteva, naj se mu v šteje v pokojninsko dobo kot posebna doba aktivno in organizirano delo z NOR od 1.5.1942 do 15.5.1945.

Zahtevek je delno utemeljen.

Na podlagi izvedenega dokaznega postopka izjava stranke in priš: Ueh Ane, Slošnjaka Vinka, Kupčiča Jožefa, Lučka Ludvika, Bezjak Zore, Kocuvan Franca in mnenje ZZB NOV št. 291/73 z dne 19.11.1973 je bilo ugotovljeno, da je predlagatelj v času od 28.10.1942 do 1.3.1943 bil v zaporu na Borlu, kar se mu šteje kot posebna doba v enojnem trajanju. Nadalje je ugotovljeno, da je predlagatelj delal z NOG aktivno in organizirano od 1.8.1943 do 15.5.1945.

Ta doba se šteje kot posebna doba v smislu 140.čl. TZPZ v pokojninsko dobo v dvojnem trajanju.

Zahtevek za ugotovitev pokojninske dobe posebne dobe akt. in org. dela v razdobju od 1.5.1942 do 27.10.1942 in od 2.3.1943 do 30.7.1943 je bilo treba zavrniti, ker ni dokazano.

Ta odločba je takseprosta.

Zoper to odločbo je dopustna pritožba v roku 15 dni po prejemu odločbe. Pritožba je takseprosta in jo je treba vložiti pri tuk. podružnici.

Postopek vodila
Temeč Citka l.r.

Upravnik
Kurničnik Mado l.r.

Odločbo prejme
predlagatelj

Odpravek je točen

Citka

7. 3 Dokument *Odločba do varstvenega dodatka (20. 5. 1947)*

SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA
SKUPŠČINA OBČINE PTUJ

PTUJ, Srbski trg 1
TELEFON štev. 77-131

Številka 59-1/74-4/11
Datum 20/5-1974

Prepis!

Oddelek za družbene službe in delo Skupščine občine Ptuj izdaja na podlagi 54. člena zakona o starostnem zavarovanju kmetov (Ur. list SRS št. 13/72) in 202. členu zakona o splošnem upravnem postopku (Ur. list SFRJ št. 18/65) o zahtevku za priznanje varstvenega dodatka, ki ga je vložil PAPS Maks, Vitomarci 77 p. Vitomarci, naslednjo

O D L O Č B O

1. Zahtevku se ugotovi:

Paps Maksu se kot kmetu-borcju prizna pravica do varstvenega dodatka v znesku

din 502,62 (petstodva 62/100) din na mesec od 1/10.1973 do 31/12-1973 in

din 664,62 (šestoštiriinšesdeset 62/100) din na mesec od 1/1-1974 dalje.

2. Varstveni dodatek izplačuje podružnica skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja Maribor

- v višini 251,31 din za leto 1973 in 332,31 din za leto 1974 v breme proračuna SR Slovenije

- v višini 251,31 din za leto 1973 in 332,31 din za leto 1974 v breme proračuna SO Ptuj.

O b r a z l o ž i t e v

Po 53. členu zakona o starostnem zavarovanju kmetov pridobi pravico do varstvenega dodatka kmet - borec ko pridobi pravico do starostne pokojnine, če je socialno ogrožen. Po odloku o kriterijih za ugotavljanje soc. ogroženosti kmetov borcev, pred 9/9-1943 v občini Ptuj (Uradni vestnik občin Ormož in Ptuj, št. 8/73) je soc. ogrožen kmet borec katerega dohodki na družinskega člana mesečno ne presegajo mejnega zneska najnižjih pok. prejemkov za tekoče leto.

Paps Maks, kmet je vložil dne 6.3.1974 zahtevek za priznanje varstvenega dodatka. K zahtevku je priložil podatke o premoženjskem stanju, skupnem gospodinjstvu in dokaze o priznanju posebne dobe.

Iz predloženih dokazov in mnenja Obč. odbora ZZB je razvidno, da mu je čas delovanja priznan kot posebna doba od 28/10.1942 do 1/3-1943, v dvojnem trajanju od 1/8-1943 do 15/5-1945 kot aktivno in organizirano delo z odločbo št. PD 8011 in tako

izpolnjuje pogoje za priznanje varstvenega dodatka. Upravičenec živi v družinski skupnosti z ženo Vero, hčerko Terezijo, zetom Jankom in vnuki: Ivanom, Brankom in Bogdanom. Varstveni dodatek se določi v znesku 502,62 din mesečno od 1/10-1973 do 31/12-1973 in 664,62 din od 1/1-1974 dalje, vse dotlej dokler izpolnjuje zanj predpisane pogoje.

Odločba je takse prosta po 14. točki 22. člena temeljnega zakona o upravnih taksah.

Pouk o pravnem sredstvu:

Proti tej odločbi je dovoljena pritožba na republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo Ljubljana v roku 15 dni od prejema odločbe. Pritožba je prosta takse in se vloži pri tukajšnji občinski skupščini neposredno ali priporočeno po pošti.

Postopek vodil:
ref. za zadeve borcev
Jožica KOBOLT l.r.

Načelnik
oddelka za družbene službe in delo
Marija FAJT l.r.

ODLOČBO PREJMEJO:

1. Papst Maks, Vitomarci 77
p. Vitomarci
2. Skupnost pokojninskega in
invalidskega zavarovanja v SRS podružnica
Maribor 2 x
3. Občinski odbor Zveze združenj borcev NOV.
4. Arhiv - tu

PREPIS JE TOCENI

Ptuj, dne 31/5-1974

Vodja pisarne

